

کارتوگرافی

مقدمه

هر چند جدول‌های اطلاعات مکانی (شامل مختصات سه بعدی نقاط واقع بر روی اجسام که در فصل دوم درباره آنها گفته شد) موقعیت تقریبی قسمت‌های مختلف آن اجسام را به ما نشان می‌دهد، اما شناخت کامل عوارض روی زمین به دلیل تنوع و گستردگی جزئیات وقتی امکان‌پذیر است که آنها را به صورت دقیق بر روی کاغذ ترسیم نماییم. با عکاسی و طراحی و نقاشی از طبیعت می‌توان تا حدودی زمین را شناخت؛ اما برای کسانی که صحنه فعالیت آنها زمین است (از جمله طراحان و مجریان پروژه‌های عمرانی) این شناخت کافی نیست. آنان نیاز به تصویر دقیق و متمرکز و متراکمی از زمین دارند تا وضوح عوارض مورد نظر را آشکار سازد. برای رسیدن به این هدف کروکی‌های تهیه شده و اندازه‌گیری‌های زمینی یا عکس‌های تهیه شده از عوارض می‌توانند راهنمای خوبی برای ترسیم موقعیت دقیق عوارض باشند. اما رعایت یک سری اصول و قواعد در ترسیم ضروری است. کارتوگرافی فنی آمیخته با هنر و دربرگیرنده این اصول و قواعد است. مسائلی چون انتخاب نوع کاغذ، کادربندی کاغذ نقشه، شبکه بندی و پیاده کردن نقاط بر روی آن، ترسیم خطوط و ضخامت آنها و علایم و چگونگی نشان دادن وضعیت ارتفاعی زمین، نحوه نوشتن اسامی و حروف و اعداد، رنگ‌آمیزی عوارض طراحی و ترسیم حاشیه و راهنمای استفاده از نقشه در این فن مورد بررسی قرار گرفته است. در آینده به تدریج عملیات مذکور را هم زمان با اندازه‌گیری کمیت‌های لازم برای تهیه نقشه و محاسبات مربوطه خواهید آموخت. در اینجا به‌طور مختصر راجع به بعضی موارد مهم توضیحاتی ارائه خواهیم داد.

هدف‌های رفتاری : از فراگیر انتظار می‌رود که در پایان این فصل بتواند :

- تاریخچه کارتوگرافی را به‌طور خلاصه شرح دهد.
- کارتوگرافی را تعریف کند.
- اندازه کاغذ مناسب را انتخاب کند.
- انواع تجهیزات کارتوگرافی را توضیح دهد.
- علائم قراردادی کارتوگرافی را تمیز دهد.
- کارتوگرافی خودکار را تعریف کند.
- تجهیزات کارتوگرافی خودکار را توضیح دهد.
- نحوه عددی کردن اطلاعات را توضیح دهد.
- کدگذاری عوارض را شرح دهد.
- ایجاد تصاویر به کمک کامپیوتر را توضیح دهد.
- کاربردهای کارتوگرافی خودکار را شرح دهد.

۸-۱- انتخاب کاغذ استاندارد^۱، قطع آن در برش^۲ - کادر نقشه^۳، شماره سری و برگه

کاغذها بر حسب کیفیت و مرغوبیت دسته‌بندی می‌شوند. عواملی نظیر مقاومت در برابر کشش، قابلیت تاشدن، ترکیدگی، زرد شدن، جذب رطوبت، کدر یا شفاف بودن و قابلیت چاپ در این دسته‌بندی مؤثرند. از انواع کاغذهای مناسب و با کیفیت بالا توپاتکس^۴ و استرافویل^۵ را می‌توان نام برد.

جدول ۸-۱- انواع کاغذ استاندارد

کاغذ استاندارد	کادر برش	کادر ترسیم نقشه
A	۸۴۱ × ۱۱۸۹	۸۲۱ × ۱۱۴۹
A _۱	۵۹۴ × ۸۴۱	۵۷۴ × ۸۱
A _۲	۴۲ × ۵۹۴	۴ × ۵۵۴
A _۳	۲۹۷ × ۴۲	۲۷۷ × ۳۸
A _۴	۲۱ × ۲۹۷	۱۸۵ × ۲۸۷

قطع‌های معمول که با حرف A مشخص می‌شوند و هر قطع از نصف کردن طول قطع قبل به دست می‌آید در جدول ۸-۱ دیده می‌شوند و معمولاً در پیرامون و حاشیه کاغذ باندی برای

۱ Standard shett

۲ Trimming border

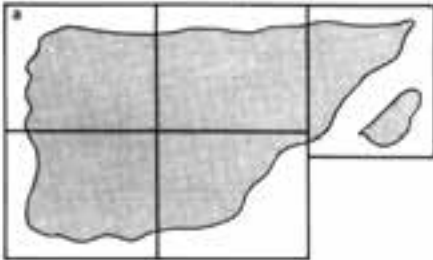
۳ Insideborder

۴ Topatex

۵ Astrafoil

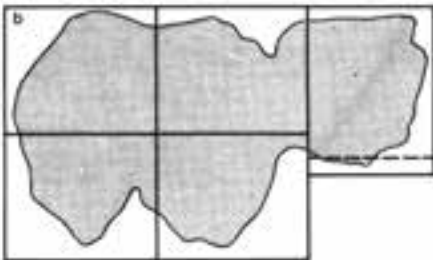
ترسیم مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

تعیین قطع نقشه تابع شکل منطقه خواهد بود و عواملی نظیر محدودیت‌های چاپ، عکاسی، اندازه کاغذ و ... نیز در این تصمیم‌گیری مؤثر خواهد بود. وقتی که منطقه مورد نظر وسیع و نمایش آن در یک برگ مناسب نباشد بهتر است آن را به چند بخش تقسیم نمود و هر کدام را در یک برگ نمایش داد. راه‌های مختلفی برای این کار موجود است. یکی از این روش‌ها آن است که به تناسب منطقه، اندازه قطع نقشه را کوچک یا بزرگ انتخاب نمود.

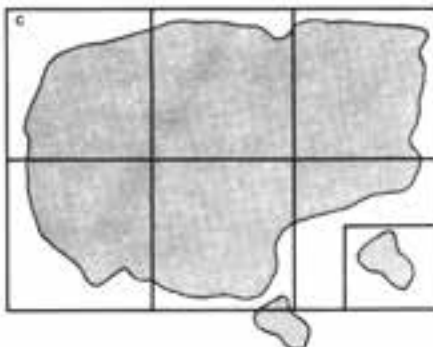
شکل ۸-۱ - پشت‌بندی نقشه (حالت اول)

مهم‌ترین مسئله در این مورد، آن است که کوشش شود نقشه دارای فضای خالی نباشد به طوری که در شکل‌های ۱-۸ تا ۴-۸ نشان داده شده چهار حالت را می‌توان برای منطقه، در نظر گرفت. در حالت اول قطع چهار نقشه به یک اندازه و قطع نقشه پنجم با اندازه متفاوت پیش‌بینی شده است (شکل ۸-۱).

شکل ۸-۲ - پشت‌بندی نقشه (حالت دوم)

در حالت دوم اندازه برگ پنجم کمی بزرگتر انتخاب می‌گردد تا بتوان کل منطقه را در آن نشان داد (شکل ۸-۲).

شکل ۸-۳ - پشت‌بندی نقشه (حالت سوم)

در حالت سوم (شکل ۸-۳) به جای این که یک برگ نقشه به یک بخش جدا (مثلاً یک جزیره) اختصاص داده شود مکان اصلی آن بخش تغییر یافته و در گوشه‌ای از نقشه نمایش داده شده است که کادر دور آن نشان‌دهنده آن است که موقعیت آن نسبت به خود منطقه تغییر مکان یافته است.

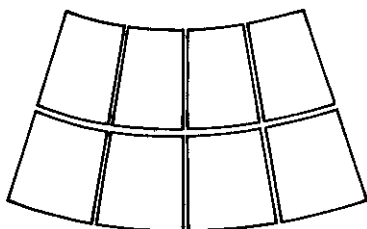
شکل ۴-۸- پشت‌بندی نقشه (حالت چهارم)

در شکل ۴-۸ حدود منطقه خطوط اطراف نقشه را قطع نموده است و در هر صورت ترسیم‌کننده نقشه با توجه به شکل منطقه و محدودیت‌های فنی موجود می‌تواند قطع نقشه را انتخاب نماید و به‌طور کلی باید سعی نمود که اندازه

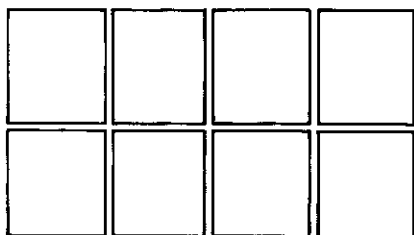
نقشه استاندارد اختیار شود تا در پیاده کردن مراحل فنی و چاپ اشکال به‌وجود نیاید.

اگر بخواهیم منطقه را از روی شبکه جغرافیایی تقسیم‌بندی نماییم، در این صورت حتماً کادر نقشه، خطوط طول و عرض جغرافیایی خواهند بود.

در نقشه‌های کوچک مقیاس به‌علت تفاوت درجات طول جغرافیایی و تقارب نصف‌النهاری، قطعات مجاور نقشه برابر نخواهند شد که این امر مشکلاتی را به‌وجود می‌آورد.

شکل و اندازه قطع نقشه به خودی خود از لحاظ تهیه، اشکالی به‌وجود نمی‌آورد و بستگی به سلیقه مصرف‌کننده نقشه دارد. از دیدگاه فنی و تولید نقشه انتخاب برکه‌های با اندازه بزرگ مقرون به‌صرفه می‌باشد، اما از نقطه نظر مصرف‌کننده حمل و استفاده نقشه‌های بزرگ مشکل است و هر قدر نقشه کوچک‌تر باشد و کمتر تا شود مناسب‌تر است.

شکل ۵-۸- قطع نقشه بر مبنای خطوط شبکه

چون عموماً قطع نقشه مستطیل و اختیاری است، از این نظر، در تقسیم‌بندی منطقه، خطوط اطراف نقشه ممکن است عوارض جغرافیایی را قطع نماید و پیدا نمودن و پی‌گیری دنباله عوارض در برکه‌های بعدی موجب اشکال گردد.

در نقشه‌های کوچک مقیاس و متوسط مقیاس می‌توان قطع نقشه را طوری انتخاب نمود که چنین برخوردی در مورد عوارض مهم (مثل شهرها) پیش نیاید. برای مثال، اگر قسمت‌هایی از یک شهر کوچک در لبه نقشه قرار گرفت می‌توان نقشه را کمی بزرگتر اختیار نمود و در نقشه بعدی هم این شهر را نشان داد. به‌طوری که در نقشه مجاور دارای پوشش مختصری باشند. زمانی که تعداد برکه‌های نقشه زیاد باشد، لازم است که تصمیمات کلی در مورد قطع و خصوصیات نقشه به عمل آید.

۸-۲- معرفی تجهیزات کارتوگرافی دستی

وسایل ترسیم و استفاده از آنها: با بعضی از وسایل ترسیم قبلاً آشنا شده‌اید. این وسایل شامل انواع مداد ترسیم و پاک‌کن، انواع مختلف پرگار، خط‌کش مقیاس، گونیا، نقاله و پیستوله، شابلون حروف قلم‌های هاشورا^۱، گرافوس^۲، رایپدوگراف^۳، زیپاتون، ورقه‌های آماده^۴ چسب‌دار حروف و اعداد بوده‌اند که در حال حاضر کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرند چرا که نرم‌افزارهای ترسیمی و استفاده از رایانه به تدریج جایگزین استفاده از وسایل فوق می‌شود.

هر نقشه متکی به مجموعه‌ای از خطوط و نقاط است که باید دارای وضع هندسی و ریاضی معینی باشند. برای مثال حداقل ضخامت یک خط 0.1 میلی‌متر و حداقل قطر یک نقطه 0.2 میلی‌متر در نظر گرفته می‌شود و حداقل ضخامت قسمت سفید روی دو خط نیز لازم است 0.2 میلی‌متر باشد. باید توجه داشت یک نقشه زمانی خوب و دقیق ترسیم می‌شود که از ابزار و وسایل ترسیم به‌طور صحیح و به موقع استفاده شود. از این نظر آشنایی با وسایل مختلف ترسیم و نحوه استفاده و کاربرد آنها ضروری است، از سوی دیگر، ضخامت خطوط متناسب با نوع عوارض و مقیاس نقشه از اهمیتی خاص برخوردار است. عوارضی که در سطح زمین هستند، یا حدودشان به وسیله ترسیم روی نقشه نشان داده می‌شوند و یا فرم آنها را با قراردادهای خاص هندسی و هنری روی نقشه معلوم می‌کنند.

۸-۳- اطلاعات حاشیه‌ای

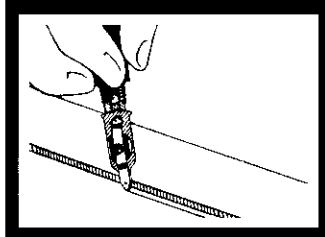
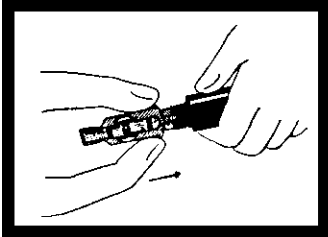
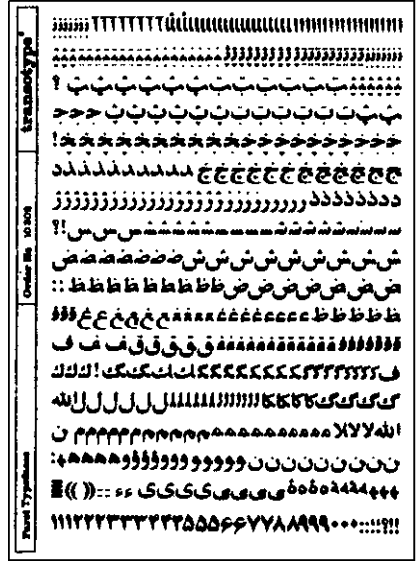
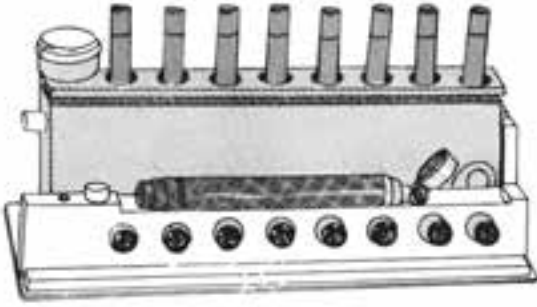
در حاشیه نقشه‌ها معمولاً علائم یا عنوان نقشه، مقیاس نقشه، وضعیت شمال نقشه و راهنمای علائم به کار برده شده و در مواقعی که از یک منطقه چند برگ تهیه شده است شماره برگ، شماره سری نقشه، راهنمای اتصال نقشه‌ها، همچنین اطلاعات دیگر با توجه به مشخصات نقشه و کاربردهایی که می‌خواهند داشته باشد ذکر می‌گردد؛ مثلاً در صورت نمایش ارتفاعات، سطح مبنای ارتفاعات نوشته می‌شود.

۱ Ruling pens

۲ Graphos

۳ Rapidograph

۴ Letraset

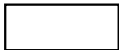
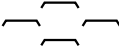

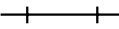
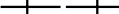
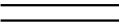
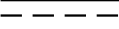
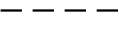

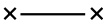

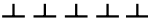

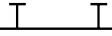

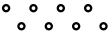

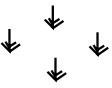
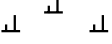

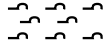

شکل ۶-۸- وسایل ترسیم دستی

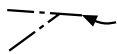
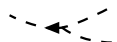
۸-۴ علائم قراردادی

پس از این که مختصات نقاط مختلف عوارض به دست می‌آید باید با توجه به مقیاس مربوط، آنها را بر روی کاغذ نقشه پیاده کرد، اما این کار همیشه امکان‌پذیر نیست؛ زیرا بعضی عوارض پس از کوچک شدن ابعاد آنها قابل ترسیم نیستند. در این گونه موارد به ناچار باید عوارض را با ابعاد بزرگتر از ابعاد واقعی یا با علائمی به‌خصوص نشان داد. در زیر نمونه این علائم را ملاحظه می‌کنید.

علائم قراردادی

Building		ساختمان
Religious Building		اماکن مذهبی
Ruin		خرابه
Wall		دیوار
Cemetery		گورستان
Limit		حد
RailWay		راه‌آهن
Under Construction Abandoned		راه‌آهن متروک یا در دست اقدام
Asphalted Road		راه آسفالته
Unsurfaced Road		راه شوسه
Wheel Drive Road		راه جیپ‌رو
Foot Path		راه مالرو

Bridge		پل
Wire Fence		سیم خاردار
Fence		نرده
Hedge		چپر
Power Line		خط انتقال نیرو
Pylon	 شکل ۷-۸	دکل
Telephone Or Telegraph Line		خط تلفن - تلگراف
Pipe Line		خط لوله
Forest - Thicket		جنگل - بیشه
Garden - Trees		باغ - درختکاری
Palm Grove		نخلستان
Tea Plantation		چای کاری
Rice Plantation		شالیزار
Cultivated Land		زراعت
Vineyard		ناکستان
Pasture - Land		مرتع - چمن
Treeline		ردیف درخت
Bush		بوتهزار

Cotton Plantation		بنیه کاری
Tank (Oil - Water - etc.)		مخازن (مواد نفتی - آب - غیره)
River		رودخانه
Canal		کانال
Stream		نهر - جوی
Water Course		آبریز

شکل ۸-۸ - علائم قراردادی

۸-۵- کارتوگرافی خودکار^۱

از آن جا که در سه دهه اخیر پیشرفت علم و تکنولوژی موجب تغییر روش‌های کاربردی تمام علوم گشته است، کارتوگرافی نیز به‌طور فزاینده‌ای در این خصوص تحت تأثیر قرار گرفته به‌خصوص چون شروع کار عملیات کارتوگرافی جمع‌آوری اطلاعات مکانی مربوط به یک منطقه از زمین است و در حال حاضر در کلبه روش‌های تعیین موقعیت این اطلاعات به‌صورت فایل‌های رایانه‌ای در اختیار قرار می‌گیرد و از طرف دیگر تقاضا برای ارائه اطلاعات یا نقشه به این شکل نیز روزافزون است.

شکل ۸-۹ - کارتوگرافی خودکار

^۱ Automation in Cartography

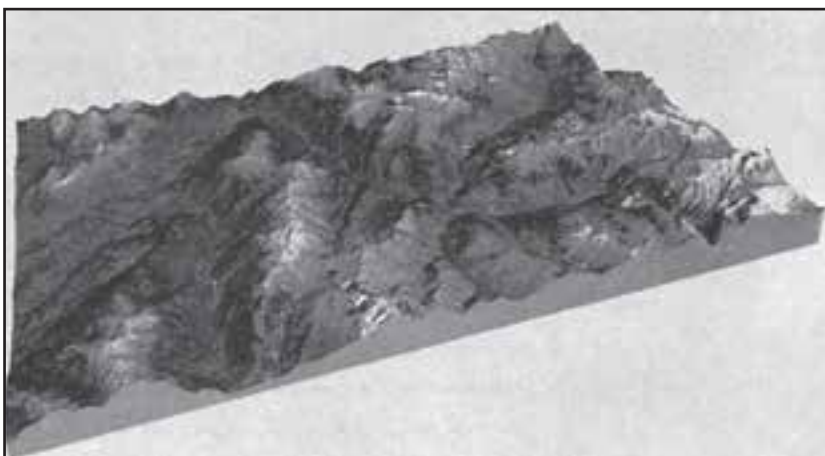
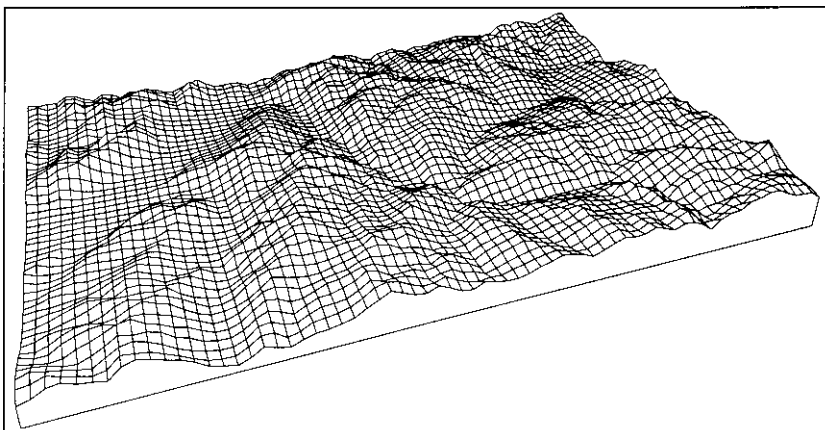
اطلاعاتی که در رایانه نگهداری می‌شود به صورت عددی است. بنابراین موضوع مهم در تغییر کارتوگرافی سنتی به کارتوگرافی خودکار تبدیل اطلاعات غیر عددی به عددی است. در کارتوگرافی به علت ماهیت خاص خود و عناصر هنری ویژه‌ای که در آن وجود دارد این تغییر بسیار کند انجام شده و هنوز حضور کارتوگراف در بعضی از مراحل تولید خودکار نقشه امری ضروری است. در گذشته داده‌های رقومی زمینی به عنوان محصولات فرعی نقشه به حساب می‌آمد. لیکن امروزه این وضعیت تغییر نموده است به طوری که داده‌های رقومی در درجه اول اهمیت قرار دارند و اساس سیستم‌های رایانه‌ای اطلاعات جغرافیایی و زمینی محسوب می‌شوند.

نکته مهم دیگر آن است که نمایش عوارض سطح زمین در ترسیم دستی با نمود آنها در طبیعت تفاوت دارد. در این روش به واسطه مقیاس نقشه، در نمایش عوارض محدود می‌شویم. هم‌چنین استفاده از علائم و نشانه‌ها ضرورت پیدا می‌کند اما در محیط رقومی چنین محدودیت‌هایی وجود ندارد چرا که داده‌های رقومی فاقد مقیاس اند و هر عارضه زمینی با تعیین مختصات (x و y و z) به صورت نقاط، رشته نقاط خطی یا کمان تعریف می‌شود. به علاوه می‌توان تعداد نامحدودی از عوارض زمینی را صرف نظر از میزان نزدیکی آنها به یک‌دیگر در سطح زمین وارد پایگاه اطلاعاتی نمود.

در روش سنتی برجستگی‌های سطح زمین، به صورت خطوط منحنی میزان نمایش داده می‌شوند. تصویری که برای اکثر تهیه‌کنندگان نقشه و مصرف‌کنندگان آن به خوبی قابل درک است. اما بهترین شکل نمایش برجستگی‌ها در کاربردهای رایانه‌ای روش «مدل ارتفاعی رقومی»^۱ است. در این روش به منظور نمایش بهتر توپوگرافی زمین، ارتفاعات موجود در مسیر خطوط شکست نیز ثبت و ترسیم می‌شود. روش دیگر این است که انتخابی تصادفی از نقاط ارتفاعی واقع در محل‌های حساس (مانند دره‌ها - شکستگی‌های زمین و غیره) داشته باشیم تا بدین ترتیب برجستگی بهتر به تصویر کشیده شود.

مدل‌های ارتفاعی رقومی امکانات نامحدودی برای نمایش تصویری برجستگی‌ها در روش‌های خودکار به دست می‌دهد. مثلاً برای نمایش منحنی‌های معمول، نقشه‌های تپ، مناظر پرسپکتیو، برجستگی‌های سایه‌دار، برش‌ها و غیره.

۱- این روش که با DEM نشان داده می‌شود شبکه‌ای سیستماتیک و منظم از نقاط ارتفاعی زمین است. این شبکه معمولاً هم تراز با محورهای X و Y سیستم مختصاتی نقشه است یا در فواصلی از قبل تعیین شده با طول و عرض جغرافیایی برخورد می‌کند.

شکل ۱۰-۸- نقشه رقومی یک منطقه

یک پایگاه اطلاعاتی رقومی که مختصات عوارض زمینی به دست آمده از روش‌های مختلف را در یک جا جمع می‌نماید، دارای دقت بسیار بالایی بوده و محتوای آن بسیار غنی‌تر از یک پایگاه اطلاعاتی جغرافیایی است که تنها نمایشی از اطلاعات زمینی در نقشه‌های سنتی می‌باشد. در محیط رقومی به جای سمبل‌های تصویری نقشه از کدهای ویژه عوارض و مشخصه‌ها استفاده می‌شود. چنین تفاوتی بیان‌گر آن است که در تهیه نقشه‌های رقومی باید دو نوع اصلی از فایل‌های رقومی را مدنظر قرار داد.

الف - فایل موقعیت عوارض

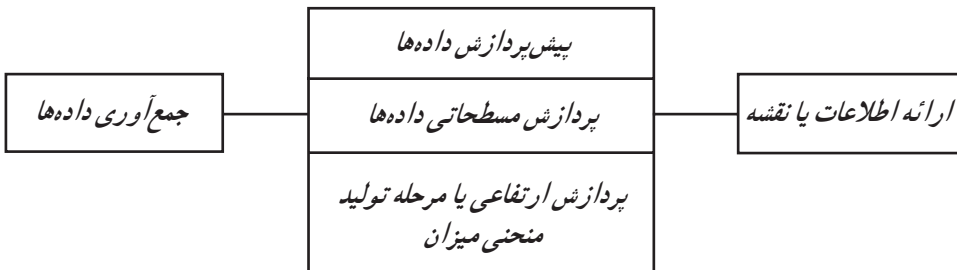
ب - فایل نمایش عوارض

فایل موقعیت می‌تواند کلاً شامل عوارض زمینی کنترل و اصلاح‌شده‌ای باشد که گردآوری

داده‌های آن مستقیماً به فرم رقومی (عددی) از نقشه‌برداری زمینی یا فتوگرامتری حاصل شده است. در این فایل کلیه عوارض زمینی در محل‌های جغرافیایی واقعی خود و بدون توجه به سمبل‌دهی کارتوگرافی ثبت می‌شوند. این فایل فاقد مقیاس، مفهومی که ما در ذهن داریم می‌باشد و در آن دقت هندسی و محتوا جانشین این مفهوم شده است. فایل موقعیت، پایه اصلی سیستم اطلاعات جغرافیایی را تشکیل می‌دهد.

فایل نمایش را کارتوگراف با استفاده از فایل موقعیت و برای هر مقیاس نقشه ایجاد می‌نماید. سیستم کارتوگرافی به کارتوگراف امکان می‌دهد تا عوارض را نمایش دهد، تعریف و یا حذف نماید. سمبل‌های مناسب را انتخاب و سپس فرمان‌های مناسب برای ترسیم خودکار نگاتیوهای تفکیک رنگ را صادر کند.

این ایده‌های جدید، در واقع روش‌های کاربردی آینده می‌باشند و بدین ترتیب لازم است استانداردها و دستورالعمل‌های جدیدی تهیه و تدوین گردند. به‌طور کلی در کارتوگرافی خودکار مراحل کار در دیاگرام زیر نشان داده شده است.

۶-۸- گردآوری اطلاعات

منابع اطلاعاتی کارتوگرافی به اشکال مختلف مثل تصویر و عدد و حرف و نولر مغناطیسی و دیسک و... موجود است. چون این اطلاعات همگون نمی‌باشند زمان زیادی برای تهیه نقشه لازم است. همگون نبودن اطلاعاتی چون ۱- مقیاس ۲- سیستم تصویر و تبدیل مقیاس و سیستم تصویر به یکدیگر محتاج اتخاذ روش‌هایی است که ماهیت هر کدام از آنها اثراتی در کیفیت کار به‌وجود آورد و اگر کوچک‌ترین تغییر یا اشتباهی در هر کدام از کارها مشاهده گردد دوباره عملیات باید تکرار گردد. در حقیقت، همین تکرار است که بزرگترین حجم عملیات محسوب شده و بدون تحول در این قسمت پیشرفتی در مرحله نهایی یا تألیف صورت نخواهد گرفت.

۷-۸- عددی نمودن اطلاعات

در عددی نمودن اطلاعات لازم است عوارض موردنظری که قرار است عددی شوند از قبل مشخص شوند پس از تعیین آنها باید در مورد انتخاب روش عددی نمودن تصمیم‌گیری به عمل آید. عددی نمودن اطلاعات مستلزم اندازه‌گیری X و Y تمام عوارض موجود در نقشه است.

۸-۸- روش‌های عددی نمودن اطلاعات

- کلیه اطلاعات تصویری اعم از انواع عکس‌های هوایی و یا نقشه‌ها به دو صورت تبدیل به اطلاعات عددی می‌گردند.

۱- نقاط منفرد، خطوط و حدود نواحی می‌تواند به‌طور منفرد و جداگانه ثبت شود (روش ردیابی)

۲- بدون توجه به نوع عارضه دستگاه با یک حرکت سیستماتیک و منظم کلیه اطلاعات موجود را ثبت نماید (روش جاروب کردن).

تصاویر گرافیکی به‌صورت دستی و خودکار عددی می‌گردند. در روش دستی با استفاده از ردیاب دستی و در روش خودکار با ردیاب خودکار این کار صورت می‌گیرد. کاربرد ردیاب خودکار در تصاویر ساده خطی است. از ردیاب خودکار می‌توان برای تصاویری که فقط دارای منحنی میزان‌های ساده هستند استفاده نمود.

ردیاب‌ها یا وسایلی که ارقام را ثبت می‌نمایند به ۳ طریق کار می‌کنند:

الف - ثبت نقاط

ب - ثبت زمانی

ج - ثبت فاصله‌ای

ثبت نقاط: ردیاب روی نقطه موردنظر قرار می‌گیرد و با فشار دادن سوئیچ مخصوص مختصات آن ثبت می‌گردد.

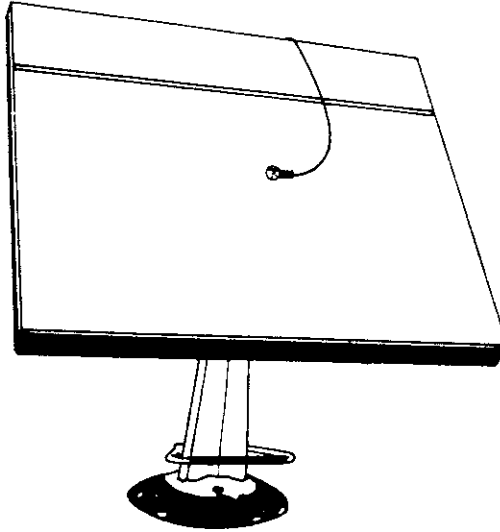
ثبت زمانی: برای این که بتوان مختصات نقاط واقع بر یک خط را ثبت نمود لازم است که زمان معینی برای حرکت از یک نقطه به نقطه دیگر در نظر گرفته شود. واضح است اگر خط پر پیچ و خم باشد فاصله نقاط به هم نزدیک و چنان‌چه خط ساده باشد فاصله نقاط از هم دور خواهد شد.

ثبت فاصله‌ای: در این روش ردیاب با طی فاصله‌های مساوی و برابر مبادرت به ثبت مختصات خواهد نمود.

۹-۸- دستگاه‌های عددی‌کننده کارتوگرافی

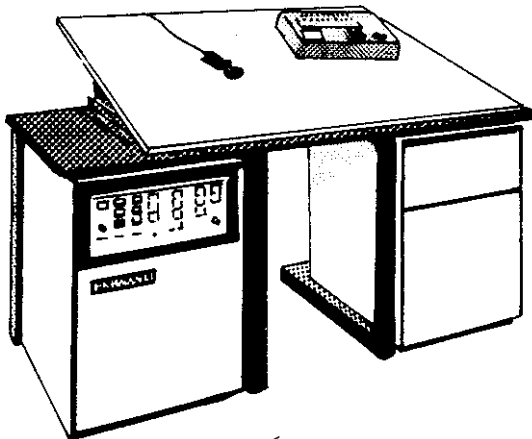
- دستگاه‌های عددی‌کننده به دو گروه تقسیم می‌شوند:

گروه اول نوعی کوردیناگراف هستند که موقعیت وسیله ردیاب به وسیله ۲ ریل کشویی که در جهات X و Y حرکت می‌کند اندازه‌گیری می‌شود (شکل ۸-۱۱).

شکل ۸-۱۱- دستگاه عددی‌کننده d-mac

گروه دوم شامل خطوط ظریف شبکه‌مانندی هستند که کل این خطوط دستگاه مختصات X و Y را تشکیل می‌دهد (شکل ۸-۱۲).

شکل ۸-۱۲- دستگاه عددی‌کننده شبکه‌ای

در نوع اول وسیله ردیاب را روی نقطه مورد نظر قرار می‌دهد موتورهای مخصوصی ریل کشویی را به حرکت درمی‌آورد و موقعیت خطی (X و Y) تبدیل به عدد می‌گردد.

در نوع دوم یا دستگاه‌های عددی‌کننده شبکه‌ای دارای سیستم متفاوتی نسبت به گروه اول می‌باشند شبکه مورد نظر معمولاً به وسیله نور و یا مدار الکترونیکی ایجاد می‌شود در حالت نوری ردیاب مجهز به یک نقطه نوری بسیار کوچک است که با حرکت آن بر روی میز محل تقاطع آن با خطوط شبکه ریز واقع بر روی میز معلوم شده و ثبت می‌گردد.

۱۰-۸- کدگذاری عوارض

برای این که اطلاعاتی که تبدیل به عدد می‌شود بتواند بعداً به صورت ایده‌آل مورد مصرف قرار گیرد و تبدیل به نقشه شود لازم است که تقسیم‌بندی و کدگذاری شود. این موضوع یکی از نیازهای مبرم کارتوگرافی خودکار می‌باشد که معمولاً در عملیات عددی نمودن اطلاعات انجام می‌گیرد. از طریق همین کدها می‌توان به ترسیم اتوماتیک دست یافت.

۱۱-۸- ایجاد تصویر به کمک کامپیوتر یا اسکن

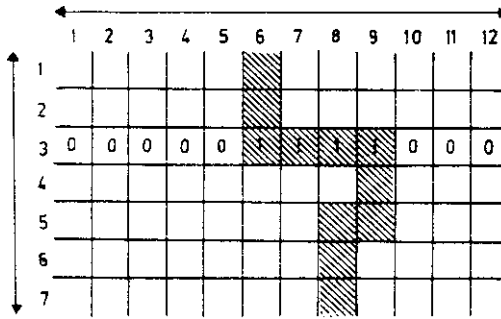
ایجاد تصویر به کمک کامپیوتر مستلزم انجام ۳ مرحله است:

- ۱- تهیه نقشه یا اطلاعات مناسب برای کامپیوتر
- ۲- معرفی موقعیت و مختصات به‌طور خودکار به دستگاهی که تصویر را به وجود می‌آورد.
- ۳- ایجاد تصویر به وسیله دستگاه‌های ترسیم خودکار

از بین این سه روش، روش سوم یا روش انتقال در کارتوگرافی خودکار اهمیت ویژه‌ای دارد زیرا اشعه نورانی که به سطح فیلم حساس می‌تابد به‌طور خودکار دقیقاً قابل کنترل می‌باشد و این تنها روشی است که انجام آن به‌طور دستی غیرممکن است. به علاوه استفاده از اشعه نورانی به عنوان یک وسیله ترسیم این امکان را می‌دهد که بتوان از تصاویر گرافیکی موجود نسخه‌های اضافی تهیه نمود.

۱۱-۸- روش تصویربرداری یا اسکن کردن: در کارتوگرافی خودکار از روش

خاصی به نام جاروب کردن استفاده می‌شود که در آن وسیله ترسیم به‌طور منظم حرکاتی انجام می‌دهد که تمامی سطح تصویر را شامل می‌شود. در حقیقت حرکت وسیله ترسیم نقطه به نقطه در راستای خطوط موازی خواهد بود که تمام تصویر را جاروب نموده و می‌پوشاند (شکل ۱۳-۸).

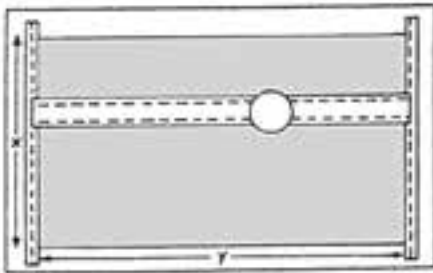

شکل ۱۳-۸- اصول روش جاروب کردن

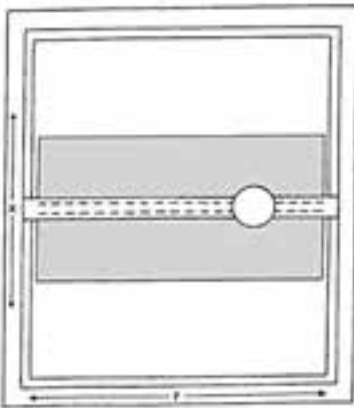
۲-۱۱-۸- دستگاه ترسیم

خودکار (پلاترها) : دستگاه های ترسیم

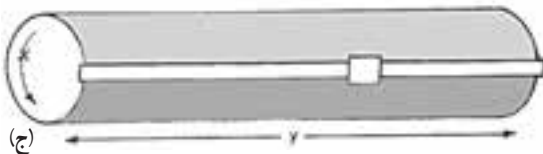
۳ نوع هستند : (شکل ۱۴-۸)

(الف)

(ب)

(ج)

شکل ۱۴-۸- الف - دستگاه ترسیم خودکار

بر مبنای کوردیناتوگراف، ب - دستگاه ترسیم

خودکار با میز متحرک، ج - دستگاه ترسیم خودکار

استوانه‌ای.

۱- قلم ثابت سطح نقشه متحرک (میز متحرک) (الف)

۲- قلم متحرک و میز ثابت (ب)

۳- پلاترهای استوانه‌ای که قلم و میز هر دو متحرکند و دارای دقت بسیار بالایی در حدود ۰/۰۱°

میلی‌متر است. (ج)

۱۲-۸- کاربردهای کارتوگرافی خودکار

ترسیم از جمله کارهایی است که نیازمند ذوق و ظرافت خاصی است. ترسیم نقشه به صورت خودکار در اندازه و مقیاس متفاوت و با رنگ و اندازه‌های دلخواه از کاربردهای مهم کارتوگرافی خودکار می‌باشد چرا که در این عملیات پارامترهایی چون دقت، تمیزی، نظم و ظرافت عوامل اصلی در کارتوگرافی خودکار می‌باشد.

کار در کلاس

۱- یک نقشه توپوگرافی تهیه و منحنی‌های آن را با دست ترسیم نمایید.

۲- اگر بخواهیم همین نقشه را به صورت خودکار ترسیم نماییم منحنی‌ها چگونه خواهند شد.

اختلاف آنها را مشخص نمایید.

فهرست منابع

- ۱- مقزب نیا، بهمن، مبانی نقشه برداری، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران ۱۳۷۸
 - ۲- مقیمی، سید جعفر و مجید همراه، کارتوگرافی، سازمان جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی، ۱۳۷۰
 - ۳- محمود ذوالفقاری، نقشه برداری
 - ۴- شمس، نوبخت، نقشه برداری
 - ۵- ایرج جزیریان، جزوه دستگاه‌های پیشرفته
 - ۶- محمدرضا عاصی، نقشه برداری روزمینی و زیرزمینی
 - ۷- افشین یزدی مقدم، جزوه آشنایی با توتال استیشن‌ها
- ۸ WILLIAM CURTIN CONCISE PRACTICAL SURVEYING hodder and stoughton London 1996.
 - ۹ T.J.M KENNIE ENGINEERING SURVEYING TECHNOLOGY Blackie-London 1990.
 - ۱۰ Aronof, Stan Geographie Information Systems WDL publications ottawa 1989.

